

Kommentarer fra KS til Meld. St 14 (2020-2021) Perspektivmeldingen 2021

I Perspektivmeldingen 2021 (PM21) har regjeringen lagt fram en grundig analyse av de langsiktige utfordringene for bærekraftig samfunnsutvikling. Med bakteppe i pressede offentlige finanser kan hovedutfordringene svært forenklet framstilles slik:

- Skape en grønn framtid
- Kvalifisere til og inkludere flest mulig i arbeidslivet
- Påvirke og møte framtidens behov for ressurser til helsesektoren både i arbeidsmarkedet og i offentlige budsjetter på en langsiktig bærekraftig måte

KS er i hovedsak enig med de overordnede strategier som meldingen beskriver for å møte disse utfordringene. Vi mener imidlertid at Stortinget bør sørge for at noen viktige perspektiver understrekes sterkere i innstillingen om meldingen enn det som framkommer i selve meldingen:

Økt reelt lokalt handlingsrom er en forutsetning for å lykkes med nødvendig omstilling

Begrensninger i kommuners og fylkeskommuners økonomiskpolitiske handlingsrom i form av bemanningsnormer, regler for standarder, øremerking, detaljert lovfesting av individuelle rettigheter er som regel alltid godt begrunnet hver for seg, men sumeffektene for mulighetene til å finne nye løsninger og prioritere ressursbruken på en helhetlig måte svekkes. Dette dreier seg ikke bare om demokrati, men i høyeste grad også om økonomi. Mulighet for effektivisering forsvinner med utstrakt regelstyring og krav. Maksimal velferd krever at en lokalt finner den optimale vektfordelingen mellom ulike tjenester.

Stortinget bør påpeke at en viktig strategi videre må være i størst mulig grad å unngå slike virkemidler, selv der de synes godt begrunnet ut fra enkeltsektorer eller interessegruppers syn.

Lokal påvirkning av inntektsgrunnlaget

Maksimal velferd krever også at en lokalt i noen grad kan avveie mellom spekteret av kommunale tjenester/omfang og kvaliteten på den kommunalt finansierte velferden, og skattenivå/privat inntekt. Dette dreier seg heller ikke bare om demokrati, men også om økonomi. Lokal og regional påvirkning av egne inntekter vil kunne påvirke ressursene som kan brukes på næringsutvikling eller i seg selv være en faktor som påvirker den. Dette gjelder både skatteinntekter og gebyrer.

Stortinget bør påpeke at økt lokal handlefrihet i kommunene også når det gjelder påvirkning av eget inntektsgrunnlag må være et viktig strategisk valg i kommende stortingsperiode.

Utvikling av samfunnet – handlingsrom for politikk og innovasjon

Innovasjoner i offentlig sektor er en forutsetning for effektivisering og kostnadsreduksjoner uten at dette får sterkt negative konsekvenser for tjenestemottakerne. Men det er også et virkemiddel for å løse samfunnsoppgavene på en annen og bedre måte, uavhengig av effektiviseringspotensialet.

Utfordringene som PM21 peker på og løsningene som signaliseres krever betydelige endringer. Nye løsninger kan kreve større endringer i regelverket kommunesektoren må holde seg innenfor. Man bør bruke forsøk og eksperimentering mer systematisk for å utvikle og ta i bruk innovative løsninger. Det danske frikommuneforsøkene gir interessante perspektiver og kunne være mal for eksperimentering med radikale endringer i norske kommunenes virksomhet. Det kan gjelde

grenseoppgang for offentlig ansvar, skattlegging, prising av tjenester, gebyrsetting og sammensetning av tjenester.

Stortinget bør understreke at innovasjon er mer enn et virkemiddel for reduserte kostnader, og at statlig og kommunal sektor må innovere sammen for å finne de beste løsningene for innbyggerne.

Forskningsløft for kommunal sektor

På mange områder er det behov for et forskningsløft i kommunal sektor. Det er for eksempel fortsatt bare en liten andel av forskningen innen helsesektoren som rettet inn mot primærhelsetjenestens behov, selv om veksten i omsorgsbehovet i framtiden primært skjer her. Kunnskap om hva som virker og hvorfor, er avgjørende for å løse utfordringene som meldinga peker på. Vi må finne de riktige og gode tiltakene og skalere og utbre det som virker best.

Stortinget bør etterlyse strukturelle grep for å samordne behov og koordinere forskningsinnsats inn mot kommunal sektor, både knyttet til tjenesteutvikling og samfunnsutvikling.

Flere bort fra utenforskap og inn i arbeid

Dagens koronakrise kaster bekymringsfulle skygger inn i fremtiden. Utfordringene knyttet til å få opp deltakelse i arbeidslivet og øke sysselsettingen har blitt enda større enn de var og veien til utenforskap blant spesielt barn og unge, men også andre grupper, kan fryktes kortere. Kommunesektoren er helt sentral i å bekjempe de negative følgene av korona og snu trendene. Også i denne konteksten er større lokal frihet viktig, og behovet for forskning, innovasjon og utprøving skrikende.

Stortinget bør forsterke oppmerksomheten mot kommunenes og fylkeskommunes rolle direkte og indirekte i å bekjempe utenforskap, og bidra til oppgavedeling som kan redusere kompetanseubalanser samtidig gi marginale grupper jobber. Større vekt på praktiske fag/fagbrev som strategi for å forebygge utenforskap.

Lokale og regionale bidrag til løsning av klima og naturutfordringer

Transporttilbud, arealinngrep og arealbruksendringer er viktige faktorer som påvirker klimautslipp, skaper miljøproblemer og fører til redusert naturmangfold. Som arealmyndighet, ansvarlig for regional og lokal kollektivtrafikk og lokal koordinator er kommunesektoren derfor helt sentral i arbeidet med å løse utfordringene på kort og lang sikt. Kommunesektoren må gis handlingsrom for å kunne bære ansvaret på disse områdene. En må absolutt hindre at en med dagens kunnskap låses inne i uheldige løsninger gjennom investeringer i gammel teknologi. Det vil blant annet kreve et utvidet samarbeid med staten om midler til både investeringer og drift av nye transportløsninger

Stortinget bør peke på viktigheten av å utvikle videre finansielle mekanismer som styrker samarbeidet mellom stat, kommuner og fylkeskommuner om lokale og regionale løsninger for en grønn framtid.

Klimatilpasning

Meldingen understreker at samfunnet må legge mer vekt på å analysere og håndtere klimarisiko. Klimatilpasning vil bli en enda viktigere utfordring i samfunnsplanleggingen.

Stortinget bør understreke viktigheten av å bygge kompetanse på klimatilpasning i både offentlige og private kunnskapsmiljøer.